

Blaise Pascal. Część pierwsza: poglądy

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Jadwiga Sokołowska,, *Dwie nieskończoności*.
- Blaise Pascal, *O geometrycznym sposobie myślenia*.
- Czesław Miłosz, *Koszta gorliwości*.
- Zbigniew Herbert, *Przepaść Pana Cogito*.
- Daniel Naborowski, *Marność*.
- Pascal Blaise, *Myśli*.
- Pascal Blaise.
- Blaise Pascal, *Myśli*, tłum. T. Boy-Żeleński, 1921.

Blaise Pascal. Część pierwsza: poglądy

Najbardziej pasjonujący problem epoki to nieskończony wszechświat i jednostka ludzka. Nad istotą obu członów tej antynomii, nad wzajemnym, nader złożonym stosunkiem obu tych wartości, zastanawiały się największe umysły epoki: obok Pascala – Descartes, Spinoza, Leibniz

Źródło: Jadwiga Sokołowska, Dwie nieskończoności, Pixabay, domena publiczna.

Myśli Blaise'a Pascala to nie tylko dzieło filozoficzne, ale także arcydzieło francuskiej literatury. Pascal wniósł do filozofii „serce”. Jak pisał, „ma ono swoje racje, których rozum nie zna”. Dlaczego *Myśli* nie tracą mocy oddziaływania? Blaise Pascal w przejmujący sposób opisał kondycję człowieka, zawieszoną między szczęściem a cierpieniem, między prawdą a fałszem.

Twoje cele

- Poznasz poglądy Pascala, wybitnego filozofa, fizyka i matematyka, autora *Myśli*.
- Wyjaśnisz, w jaki sposób ujęcie kondycji człowieka w filozofii Pascala rzutowało na kwestie etyczne.
- Przeanalizujesz słynny zakład Pascala.

Przeczytaj

Biografia

„NIE WIEM, KTO MNIE WYDAŁ NA ŚWIAT,
CZYM JEST ŚWIAT, CZYM JESTEM JA SAM,
ŻYJĘ W OKROPNEJ NIEWIEDZY
WSZYSTKICH RZECZY.”

BLAISE PASCAL

Rozpacзлиwa świadomość zagubienia człowieka.

Źródło: Blaise Pascal, *Myśli*, tłum. Tadeusz Boy-Żeleński, 1921.

Źródło: licencja: CC BY-SA 3.0.

Poglądy

Pascal nie stworzył systemu filozoficznego, a jego poglądy znamy dziś przede wszystkim z rozproszonych i fragmentarycznych *Myśli*.

Blaise Pascal (1623–1672)

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Rozum i serce

Pascal, podobnie jak **Kartezjusz**, szukał wiedzy pewnej. Stwierdził, że **nauką metodyczną**, osiągającą największą precyzję poznawczą, jest **geometria**. Gwarancją naukowości w tej dziedzinie jest definiowanie pojęć i dedukcja jako sposób dowodzenia. Stwierdził jednak, że są pojęcia, których zdefiniować nie sposób: **byt, przestrzeń, czas i ruch**. Wszelkie próby zbudowania ich definicji prowadzą do uświadomienia sobie zawodności poznania rozumowego. Rozum nie jest w stanie objąć nieskończoności, która rozciąga się dla Pascala od bezgranicznych wielkości do równie bezgranicznych małości. Tak też określa Pascal ludzką kondycję, pisząc, że człowiek jest

” Blaise Pascal

Myśli

pośrodkiem między niczym a wszystkim.

Źródło: Blaise Pascal, *Myśli*, tłum. T. Boy-Żeleński, 1921.

Wychodząc z przesłanek racjonalizmu, filozof doszedł do skrajnego zwątpienia. Musiał zatem odnaleźć kategorię, która byłaby zdolna opisać to, wobec czego rozum pozostaje bezradny. Tą drugą, obok rozumu, kategorią jest dla Pascala **serce**. **Serce** jest dla niego zdolne do poznawania rzeczy nadprzyrodzonych, ponieważ ma ono

” Blaise Pascal

Myśli

swoje racje, których rozum nie zna.

Źródło: Blaise Pascal, *Myśli*, tłum. T. Boy-Żeleński, 1921.

Rozum należy zatem dopełniać wiarą, logikę myśli – logiką uczuć. Przekonanie o samoistności rozumu okazało się dla Pascala wyrazem ludzkiej pychy.

Kondycja człowieka

Zakład Pascala

Etyka i religia

Słownik

jansenizm

ruch teologiczny i duchowy postulujący odnowę katolicyzmu w duchu nauk św. Augustyna; nazwa pochodzi od nazwiska Kornela Ottona Jansena (1585-1638), który dowodził, że łaska Boża ogranicza wolne wybory człowieka i że bez szczególnej łaski Bożej nie możemy zachować przykazań; zwolennikiem jansenizmu był m.in. słynny matematyk i filozof Blaise Pascal

serce

w poglądach Pascala przeciwstawienie rozumu, synonim uczucia i intuicji; tylko sercem człowiek może odczuć swój tragiczny los, zarazem własną wielkość i nicość

myśląca trzcina

metaforyczne określenie kondycji człowieka, jego jednoczesnej słabości (trzcina) i wielkości (myślenie)

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj audiobooka. Odpowiedz, czy Pascal w przytoczonym fragmencie jest apologetą rozumu, czy jego krytykiem.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PiA9W4Bvr>

Blaise Pascal

O geometrycznym sposobie myślenia

1. Roztrząsanie prawdy może mieć trzy różne cele: po pierwsze – wykrycie prawdy, gdy jej szukamy, po wtóre – udowodnienie prawdy, gdy ją znamy, i na ostatek – odróżnienie od fałszu, gdy ją badamy. (...) Geometria, która przoduje w tych trzech dziedzinach, uczy sztuki wykrywania prawd nieznanych i nazywa analizą. (...) Sztuka dowodzenia opiera się na dwóch zasadach: po pierwsze, by dowieść każdego twierdzenia z osobna, po wtóre zaś – by uszeregować wszystkie twierdzenia w najlepszym porządku. (...)
2. Może się ktoś dziwić, że geometria nie potrafi zdefiniować żadnej z tych rzeczy, które są jej głównymi przedmiotami, nie potrafi bowiem zdefiniować ani ruchu, ani liczb, ani przestrzeni, a przecież właśnie te trzy rzeczy są przedmiotem jej szczególnej uwagi i wedle tego, które z nich bada, otrzymuje miano mechaniki, arytmetyki lub geometrii, przy czym ostatni termin oznacza zarówno rodzaj, jak i gatunek. Nie będzie się to nam jednak wydawało osobliwe, jeśli zważymy, że ta podziwu godna nauka zajmuje się tylko rzeczami najprostszymi i ta sama właściwość, dzięki której przystoi im być jej przedmiotem, sprawia, że nie można jej zdefiniować. A zatem brak definicji jest zaletą raczej niż wadą, ponieważ nie jest skutkiem trudności pojmowania tych rzeczy, lecz przeciwnie – ich całkowitej – oczywistości, która ma to do siebie, że choć nie posiada takiej samej wartości

dowodowej, jak rozumowanie, jest nie mniej od niego pewna. Jest więc założeniem geometrii, że wiemy, co oznaczają słowa: „ruch”, „liczba”, „przestrzeń”, nie wdaje się więc w ich daremne definiowanie, lecz wnika w ich naturę i odkrywa ich przedziwne właściwości. (...)

3. Istnieją zatem właściwości wspólne wszystkim rzeczom. Ich poznanie przybliża umysł do największych cudów natury. Najpierwszy z nich – to dwie nieskończoności, które napotykamy we wszystkim: nieskończoność wielkości i nieskończoność małości. Jakkolwiek bowiem prędki byłby jakiś ruch, możemy sobie wyobrazić ruch jeszcze prędszy, ten z kolei przyspieszyć jeszcze bardziej i tak dalej w nieskończoność. Nie dojdziemy przy tym nigdy do takiego ruchu, którego nie można by już bardziej przyspieszyć. Także i w przeciwnym razie, jakkolwiek powolny byłby jakiś ruch, można go jeszcze zwolnić, potem znowu – i tak dalej w nieskończoność i nigdy nie osiągniemy tak znikomej prędkości, by nie można było przejść do nieskończenia wielu jeszcze mniejszych, nie dochodząc jednak do stanu spoczynku. Podobnie, bez względu na to, jak wielka byłaby jakaś liczba, można pomyśleć jeszcze większą i następną, która by ją przewyższała i tak dalej w nieskończoność, nie dochodząc nigdy do takiej, której by już nie można było zwiększyć. Także i przeciwnie, jakkolwiek mała byłaby jakaś liczba – na przykład setna lub dziesięciotysięczna część jedności – można pomyśleć jeszcze mniejszą i tak dalej w nieskończoność, nie dochodząc nigdy do zera czy nicości. Tak samo, jakkolwiek wielkie byłyby jakieś (rozmiary) w przestrzeni, można pomyśleć jeszcze większe i następne, które by je przewyższały, i tak dalej w nieskończoność, nie dochodząc nigdy do takich, których by już nie można było zwiększyć i odwrotnie, jakkolwiek małe byłyby jakieś (wymiar), można pomyśleć jeszcze mniejsze i tak dalej w nieskończoność, nie dochodząc nigdy do niepodzielnika, nieposiadającego rozciągłości. Tak samo jest też i z czasem. Możemy sobie bez końca wyobrażać czas coraz to dłuższy i coraz to krótszy, nie dochodząc nigdy do momentu czy do czystej nicości czasu.

4. Znaczący to, innymi słowy, że jakkolwiek wielką wzięlibyśmy liczbę, przestrzeń czy czas, zawsze będą jeszcze większe i jeszcze mniejsze, tak iż wszystkie one mieszczą się pomiędzy nicością a nieskończonością, w nieskończonej odległości od tych krańców. Żadnej z tych prawd nie można dowieść, a przecież są one podstawami i zasadami geometrii. Nie można ich jednak dowieść nie wskutek ich niejasności, lecz wręcz przeciwnie, wskutek niezwykłej oczywistości, wobec czego ów brak dowodów nie jest wadą, ale raczej przejawem doskonałości. Widzimy

więc, że geometria nie może dać definicji owych przedmiotów ani dowieść owych zasad, lecz z powodu tej jedynej a korzystnej okoliczności, iż jedne i drugie widzimy niezwykle jasno dzięki światłu przyrodzonemu, które przekonywa rozum skuteczniej niż dowodzenie.

Blaise Pascal, *O geometrycznym sposobie myślenia*, [w:] tegoż, *Rozprawy i listy*, tłum. M. Tazbir, Warszawa 1962.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

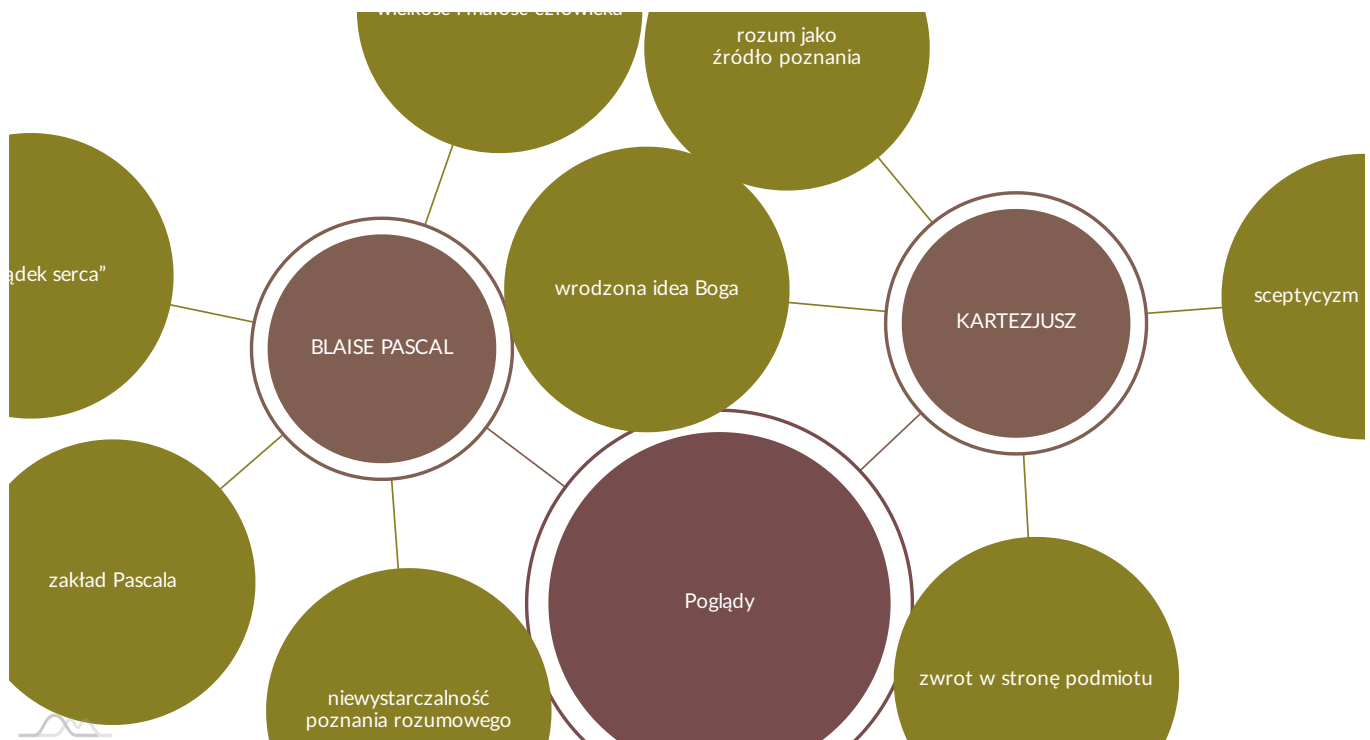
Polecenie 2

Porównaj stanowisko Pascala z poglądami Kartezjusza. Jakie podobieństwa i różnice widzisz w ich metodzie naukowej? Wykorzystaj mapę myśli.

Poglądy Pascala i Kartezjusza

Podobieństwa

Różnice

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Test

Sprawdź swoją wiedzę na temat poglądów Blaise'a Pascala, biorąc udział w grze.

Liczba pytań:

5

Limit czasu:

5 min

Twój ostatni wynik:

-

Trwa wczytywanie...

Ćwiczenie 2

Porównaj dwa podejścia do kategorii rozumu: Kartezjusza i Pascala.

Rozum według Pascala

Rozum według Kartezjusza

Ćwiczenie 3

Uzupełnij mapę myśli. Dodaj swoje skojarzenia związane z Pascalem. Posłuż się wyszukаныmi cytataми.

Ćwiczenie 4

Czy, twoim zdaniem, można pogodzić oba sposoby poznawania rzeczywistości: rozumem i sercem?

Ćwiczenie 5

Znajdź w znanych ci utworach literackich przykłady „człowieka rozdartego”, który ma świadomość bycia jednocześnie kimś wielkim i nędznym.

Ćwiczenie 6

Jak uważasz, jaki obraz człowieka kształtuje się w świetle poniższych cytatów z *Myśli* Pascala?

” Myśl stanowi wielkość człowieka.

” Opinia większości jest opinią najmniej zdolnych.

” Człowiek jest tedy jeno maską, jeno kłamstwem i obłudą; i w sobie i wobec drugih.

Ćwiczenie 7

Wybierz poprawne stwierdzenia.

- Pascal był przekonany o słabości, ograniczeniach i zawodności rozumu.
- Pascal uważał, że rola rozumu w ludzkiej aktywności jest nieistotna.
- Pascal uważał, że człowiek znajduje się między prawdą i fałszem, złem i dobrem, szczęściem i cierpieniem.
- Pascal twierdził, że kondycja człowieka jest nędzna, gdyż człowiek nie zdaje sobie sprawy ze swojego położenia.
- Pascal miał świadomość dramatu własnej egzystencji.
- Pascal dowiódł, że wielkość człowieka polega na posiadaniu rozumu.

Praca domowa

Ćwiczenie 8

Napisz esej, który byłby rozwinięciem następującej myśli Pascala: „Człowiek jest mieszaniną pychy i nikczemności, wielkości i nędzy; pragnie cnoty, a służy grzechowi; pragnie trwałego szczęścia, a goni za chwilowymi rozkoszami; pan ziemi i nędzny robak”.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Blaise Pascal. Część pierwsza: poglądy

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Elementy historii filozofii.

4. Blaise Pascal. Uczeń:

- 1) objaśnia pascalowskie rozróżnienie porządku rozumu i porządku serca;
- 2) wyjaśnia, na czym w ujęciu Blaise Pascala polega wielkość i nędza człowieka;
- 3) krytycznie rekonstruuje „zakład Pascala”;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- poznaje poglądy Pascala, wybitnego filozofa, fizyka i matematyka, autora *Myśli*;
- wyjaśnia, w jaki sposób ujęcie kondycji człowieka w filozofii Pascala rzutowało na kwestie etyczne;
- analizuje słynny zakład Pascala.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- esej filozoficzny;
- mapa myśli;
- quiz;
- audiobook.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia e-materiał: „Blaise Pascal. Część pierwsza: poglądy” uczestnikom zajęć. Prosi uczniów o przygotowanie prezentacji na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj”. Uczniowie mają za zadanie przygotować przykłady z tekstów kultury oraz z życia ilustrujące zagadnienia związane z tematem lekcji.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu na platformie, wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika temat lekcji. Nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”, omawia zaprezentowane cele. Uczniowie ustalają kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: *Kim był Blaise Pascal? Przedstaw jego poglądy.* Nauczyciel prosi uczniów o krótkie przedstawienie sylwetki Pascala. Nauczyciel poleca uczniom, żeby jeszcze raz przeczytali fragment tekstu dotyczący zakładu Pascal. Następnie prosi o wyjaśnienie, na czym polegał zakład Pascala.

Faza realizacyjna:

1. **Quiz.** W zależności od stanu przygotowania uczniów do lekcji nauczyciel prosi ich, żeby zapoznali się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” lub od razu przechodzi do podziału klasy na kilka grup. Na podstawie e-materiału utworzone zespoły układają pytania do quizu dla innych grup. Następnie nauczyciel wraz z uczniami

określa zasady rywalizacji i punktowania dobrych odpowiedzi (np. gra na czas lub na liczbę poprawnych odpowiedzi). Przeprowadzenie gry w klasie. Nauczyciel lub wybrany uczeń dba o prawidłowy przebieg quizu zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami. Nauczyciel nagradza zwycięską drużynę, np. ocenami za aktywność na lekcji.

2. **Mapa myśli.** Nauczyciel zapisuje na tablicy hasło związane z tematem zajęć: *Poglądy Kartezjusza i Pascala*. Uczniowie podają swoje propozycje, a wyznaczony moderator zapisuje je na tablicy w formie mapy myśli/pojęć, której centralnym punktem jest zapisany problem. Po zapisaniu propozycji uczniowie samodzielnie je weryfikują. Następnie nauczyciel uzupełnia wypowiedzi uczniów, jeśli jest to konieczne.
3. **Praca z multimediami.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Audiobook”. Odczytanie polecenia do multimediu: *Czy Pascal w przytoczonym fragmencie jest apologetą rozumu, czy jego krytykiem?* Wspólna praca całego zespołu klasowego nad odpowiedziami.
4. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Nauczyciel wyświetla treść ćwiczenia nr 2, 4 i 7. Uczniowie rozwiązują je indywidualnie, a następnie omawiają odpowiedzi na forum klasy.
5. Nauczyciel wyświetla uczestnikom zajęć ćwiczenie nr 5 i 6. Uczniowie tym razem pracują w grupach. Ustalają wspólne stanowisko i wskazują wybraną odpowiedź, używając telefonów lub komputerów. Nauczyciel kontroluje wyniki pracy uczniów i prosi wybrane osoby o uzasadnienie swojej odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie indywidualnie przygotowują propozycje rozwinięcia mapy myśli w sekcji „Sprawdź się”. Porównują swoje propozycje z wersją przygotowaną przed lekcją, dokonując autoewaluacji.
2. Nauczyciel inicjuje rozmowę na temat: *W jaki sposób ujęcie kondycji człowieka w filozofii Pascala rzutowało na kwestie etyczne?*

Praca domowa:

1. Napisz esej, który byłby rozwinięciem następującej myśli Pascala: „Człowiek jest mieszaniną pychy i nikczemności, wielkości i nędzy; pragnie cnoty, a służy grzechowi; pragnie trwałego szczęścia, a goni za chwilowymi rozkoszami; pan ziemi i nędzny robak”

Materiały pomocnicze:

- Brun J., *Pascal*, przeł. A. Chodorowska-Kłosińska, Warszawa 2000.
- *Blaise Pascal*, audycja z cyklu „Uczni w anegdocie” (PR, 08.11.1978), polskieradio.pl.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać mapę myśli do podsumowania lekcji.